

ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΑΣΘΕΝΩΝ ΜΕ ΣΤΟΜΙΑ: ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Δανάη Διαμαντάρα, Γεώργιος, Βασιλόπουλος, Γεωργία Φασόη, Ιωάννης Καλεμικεράκης, Μάρθα Κελέση

Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών : Θεραπεία και φροντίδα τραυμάτων και ελκών

DOI: 10.5281/zenodo.5938473

Cite as:

Περίληψη

Η δημιουργία στομίας αποτελεί χειρουργική επιλογή για πολλούς ασθενείς συνήθως με καρκίνο πεπτικού, παρέχοντας μια ευκαιρία να παρατείνουν τη ζωή τους. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητά τους μετεγχειρητικά δεν περιορίζονται μόνο στα σωματικά, αλλά επεκτείνονται συνήθως σε ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα. **Σκοπός:** Η συστηματική ανασκόπηση για τη διερεύνηση των ψυχοκοινωνικών προβλημάτων των ασθενών με στομία, της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής τους στη στομία και της σχέσης της με την ποιότητα ζωής τους. **Μεθοδολογία:** Πραγματοποιήθηκε συστηματική ανασκόπηση και έγινε αναζήτηση της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας της πενταετίας 2015-2020 στις διεθνείς βάσεις δεδομένων: Google Scholar, Pubmed και Scopus για έρευνες σχετικές με το θέμα. Τέθηκαν κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού. **Αποτελέσματα:** Από την ανασκόπηση προέκυψαν τελικά 9 άρθρα, που πληρούσαν τα κριτήρια ένταξης. Ταξινομήθηκαν σε τρεις κατηγορίες με βάση τη θεματολογία τους. Τα ευρήματά μας δείχνουν ότι οι ασθενείς με στομία παρουσιάζουν εκτός από σωματικά και αρκετά ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα που τους δυσκολεύουν την καθημερινότητα και συμβάλουν στην αποξένωση. Οι διαταραχές στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα ζωής τους. **Συμπεράσματα:** Τα ψυχοκοινωνικά προβλήματα και οι δυσκολίες ψυχοκοινωνικής προσαρμογής αποτελούν πραγματικότητα για τους ασθενείς με στομία και δεν θα πρέπει να υποεκτιμώνται, έχοντας ως απώτερο στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Λέξεις κλειδιά: Ψυχοκοινωνικά προβλήματα στομία, ψυχοκοινωνική προσαρμογή, ποιότητα ζωής

Υπεύθυνος Αλληλογραφίας: Δανάη Διαμαντάρα, e-mail: ntc19013@uniwa.gr

SYSTEMATIC REVIEW

PSYCHOSOCIAL ADAPTATION OF PATIENTS WITH OSTOMY: A SYSTEMATIC REVIEW

Danae Diamantara, Georgios Vassilopoulos, Georgia Fasoï, Ioannis Kalemikerakis, Martha Kelesi

Postgraduate program: Treatment and care of wounds and ulcers

Abstract

Making an ostomy is a surgical option for many patients, usually with digestive cancer, giving them a chance to prolong their lives. They face problems in their daily life after surgery which are not limited to physical ones, but usually extend to psychological and social problems. **Purpose:** The systematic review aimed to explore the psychosocial problems of patients with ostomy, their psychosocial adaptation to ostomy and its relationship with their quality of life. **Methodology:** A systematic review was performed of the Greek and international bibliography within the five years 2015-2020 in the international databases: Google Scholar, Pubmed and Scopus for related research. Criteria for inclusion and exclusion were set. **Results:** The review resulted in 9 articles that met the inclusion criteria. They were classified into three categories based on their subject matter. Our findings showed that patients with ostomy present in addition to physical and several psychological and social problems that complicate their daily lives and alienate them. Disorders in their psychosocial adjustment negatively affect their quality of life. **Conclusions:** Psychosocial problems and difficulties in psychosocial adjustment are a reality for ostomy patients and should not be underestimated if we aim to improve their quality of life.

Keywords: Psychosocial problems stoma, psychosocial adjustment, quality of life

Corresponding author: Danae Diamantara, e-mail: ntc19013@uniwa.gr

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι στομίες, τα τεχνητά στόμια που αποτελούν εξωτερική του εντέρου στο κοιλιακό τοίχωμα, δημιουργούνται για να αντιμετωπιστούν με χειρουργικό τρόπο καταστάσεις προγραμματισμένες ή μη, όπως ο καρκίνος στο κόλον, το σύνδρομο ευερέθιστου εντέρου και το τραύμα. Ο σχηματισμός της στομίας μπορεί να βοηθήσει στην παράταση της ζωής των ασθενών αυτών και την επιστροφή τους σε μία υγιή ζωή. Εντούτοις, βιώνουν ποικίλα προβλήματα που αγγίζουν βιολογικά, κοινωνικά και ψυχολογικά θέματα.¹ Η στομία κάθε ανθρώπου είναι μοναδική και είναι δυνατόν να διαφέρει από κάποιου άλλου, όλες όμως έχουν έναν κοινό παρονομαστή, τις αλλαγές που επιφέρουν στην καθημερινότητά του.^{2,3} Οι ασθενείς με στομία, καθυστερούν να αναζητήσουν βοήθεια από τους επαγγελματίες υγείας ή πολλές φορές δεν αναζητούν καθόλου. Ως εκ τούτου, παραμένει άγνωστος ο τρόπος που τα άτομα διαχειρίζονται τα προβλήματα που σχετίζονται με τη στομία τους και το μέγεθος των επιπτώσεων που αυτά έχουν στην ποιότητα της ζωής τους.⁴

Η ποιότητα ζωής είναι μια έννοια πολυδιάστατη, που εμπεριέχει χωρίς αμφιβολία υποκειμενικότητα και είναι ευμετάβλητη, γεγονός που την καθιστά δύσκολα μετρήσιμη. Περιλαμβάνει τη σωματική κατάσταση (αντίληψη του εαυτού ως υγιούς ή μη, αξιολόγηση των δυσκολιών της καθημερινής δραστηριότητας, ημέρες νοσηλείας), τη συναισθηματική κατάσταση (αυτοσεβασμό, ευτυχία, ικανοποίηση από τη ζωή) και την κοινωνική κατάσταση (συζυγική, κοινωνική και επαγγελματική προσαρμογή).²

Η δημιουργία στομίου επηρεάζει την ποιότητα ζωής του ασθενούς σε ποικίλο βαθμό. Οι περιορισμένες σωματικές και κοινωνικές δραστηριότητες με διαταραχές στις σεξουαλικές σχέσεις αποτελούν κοινές αιτίες ενός φτωχού επιπέδου ποιότητας ζωής στους ασθενείς με στομία.⁵ Τα σωματικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ασθενείς μετεγχειρητικά όπως επίσης οι διατροφικές

αλλαγές, οι δερματολογικές μεταβολές τοπικά στην περιοχή της στομίας, η κόπωση, οι διαρροές περιεχομένου από το στόμιο και οι οσμές οδηγούν σε δυσκολίες στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή τους. Τα συνηθέστερα ψυχολογικά προβλήματα είναι η κατάθλιψη, το άγχος, οι αλλαγές στην εικόνα του σώματος, ο χαμηλός αυτοσεβασμός, η άρνηση, η μοναξιά και η απελπισία. Στα κοινωνικά προβλήματα αναφέρονται η μειωμένη συμμετοχή σε κοινωνικές και εργασιακές δραστηριότητες, η αποφυγή ταξιδιών, η διαταραχή των διαπροσωπικών σχέσεων και των κοινωνικών επαφών.^{1,6} Πράγματι, οι ασθενείς βιώνουν σωματική αναπηρία, διαταραγμένη σωματική λειτουργία και συναισθηματικό τραύμα, τα οποία ελαχιστοποιούν περαιτέρω την ικανότητά τους να φροντίζουν τον εαυτό τους και περιορίζουν την κοινωνική ή σεξουαλική τους ζωή.⁷⁻⁹

Η έννοια της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής καθορίζεται ως η ενσωμάτωση της ασθένειας ή της αναπηρίας στη ζωή του ατόμου, στην ταυτότητά του, στην αυτο-εικόνα του και στο σωματικό είδωλό του. Τα άτομα με στομίες, έχουν δυσλειτουργία στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή τους και ψυχοκοινωνικά προβλήματα που επηρεάζουν αρνητικά την ποιότητα ζωής τους.^{1,7} Οι ασθενείς βιώνουν δυσπροσαρμοστικότητα στη στομία που σχετίζεται με εκδήλωση κατάθλιψης όπως επίσης με υψηλά ποσοστά θνησιμότητας.⁷⁻¹⁰ Επιπροσθέτως, οι ασθενείς δυσκολεύονται να επανέλθουν σε πρωτότερος λειτουργικούς ρόλους συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής ζωής λόγω του γεγονότος ότι, δεν γνωρίζουν αν ο σεξουαλικός τους σύντροφος μπορεί να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα από την αλλαγή του σωματικού ειδώλου.¹¹

Σκοπός: Η συστηματική ανασκόπηση των ψυχοκοινωνικών προβλημάτων των ασθενών με στομία, της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής τους στη στομία και της σχέσης της με την ποιότητα ζωής.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Πραγματοποιήθηκε συστηματική ανασκόπηση και αναζήτηση της σχετικής ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας της πενταετίας 2015-20 στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων: Google Scholar, Pubmed και Scopus με λέξεις- κλειδιά: ψυχοκοινωνικά προβλήματα (psychosocial problems), στομία (ostomy/stoma), ψυχοκοινωνική προσαρμογή (psychosocial adjustment), ποιότητα ζωής (quality of life) και αφορούσε την αναζήτηση στον τίτλο, την περιληψη ή τις λέξεις-κλειδιά σε όλους τους δυνατούς συνδυασμούς. Έγινε ανάγνωση του τίτλου και της περιληψης και οι μη σχετικές με το θέμα μελέτες απορρίφθηκαν. Στις σχετικές έρευνες, κατόπιν μελέτης καταγράφηκαν τα βασικά χαρακτηριστικά τους, όπως ο συγγραφέας, η χώρα προέλευσης, το έτος δημοσίευσης, ο σκοπός, ο σχεδιασμός της μελέτης, το δείγμα, η μεθοδολογία συλλογής των δεδομένων, η στατιστική ανάλυση και τα αποτελέσματα.

Τέθηκαν κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού των μελετών που βρίσκονταν στη διαδικασία της αξιολόγησης. Τα κριτήρια ένταξης των μελετών ήταν: α) να είναι δημοσιευμένες την περίοδο 2015-2020, β) να είναι δημοσιευμένες στην ελληνική ή αγγλική γλώσσα, γ) να είναι πρωτογενείς ερευνητικές, δ) η δυνατότητα πρόσβασης σε πλήρες κείμενο, ε) η μελέτη να ακολουθεί οποιοδήποτε μεθοδολογικό σχεδιασμό, στ) το δείγμα να είναι ασθενείς που έχουν χειρουργηθεί για καρκίνο και έχουν στομία για τουλάχιστον 6 μήνες πριν τη συλλογή των δεδομένων, η) να συμπεριλαμβάνονται μόνο ενήλικες ασθενείς. Τα κριτήρια αποκλεισμού στη μελέτη ήταν: α) μεταπτυχιακές και προπτυχιακές μελέτες και συστηματικές ανασκοπήσεις.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Από τη συστηματική ανασκόπηση τελικά προέκυψαν 9 ερευνητικές μελέτες. Η διαδικασία της ανασκόπησης φαίνεται αναλυτικά στο διάγραμμα ροής δηλ. από την αρχική αναζήτηση της βιβλιογραφίας μέχρι τα άρθρα που συμπεριελήφθησαν στην μελέτη και βρίσκεται στο

Παράρτημα της εργασίας (σχήμα 1-3). Οι μελέτες αυτές προέρχονταν από: ΗΠΑ, Κορέα, Τουρκία, Ιράν, Ολλανδία, Αυστραλία, Βέλγιο, Δανία, Νεπάλ, Σρι Λάνκα και Κίνα. Η θεματική ανάλυση των αποτελεσμάτων παρουσιάζεται σε τρεις ενότητες: α) τα ψυχοκοινωνικά προβλήματα των ασθενών με στομία, β) η ψυχοκοινωνική προσαρμογή τους και γ) η σχέση της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής των ασθενών με στομία και της ποιότητα ζωής τους.

α) Τα ψυχοκοινωνικά προβλήματα των ασθενών με στομία

Σε αυτή την ενότητα αναγνωρίστηκαν 5 μελέτες.

Τα σωματικά προβλήματα των ασθενών με στομία, όπως φάνηκαν στη μελέτη των Sun et al.,¹² (διάρροη, δερματικά προβλήματα, πόνος, κακή προσκόλληση στη βάση, αλλεργικές αντιδράσεις σε κόλλες και πόνος περιστομιακά) οδήγησαν σε άγχος που σχετίζεται με διάρροη, οσμή ή/και ερεθισμό του δέρματος, το οποίο επηρέασε αρνητικά τη συμμετοχή των ασθενών με στομία στις κοινωνικές δραστηριότητες, αλλά και την αυτοπεποίθησή τους σχετικά με τη φροντίδα της στομίας τους. Απάντησαν γραπτώς 688 μακροχρόνια επιζώντες (≥ 5 έτη) από καρκίνο ορθού, για την ποιότητα ζωής συσχετιζόμενη με την υγεία (health-related quality of life HRQOL), τη λειτουργία του εντέρου και τη διατροφή καθώς και τις προσαρμογές συμπεριφοράς στον καρκίνο του ορθού. Η μελέτη περιλάμβανε επίσης ποιοτικά δεδομένα από τυχαίοποιημένη δοκιμή παρέμβασης τηλεϊατρικής για την υγεία των επιζώντων σε χρόνο τουλάχιστον 6 εβδομάδων μετεγχειρητικά από ειδικούς εκπαιδευμένους σε συνεδρίες τηλεϊατρικής (βιντεοδιάσκεψη Zoom).

Έρευνα των Sarabi et al.,¹³ που έγινε σε ασθενείς στο Ιράν (n=27) με στομία μέσω μη δομημένων συνεντεύξεων που διάρκεσαν από 20 έως 60 λεπτά, πρόσωπο με πρόσωπο και διενεργήθηκαν στο σπίτι τους, στο πάρκο ή στην «Ιρανική Ένωση Ασθενών με στομία» για την αναγνώριση του κύριου προβλήματος των ασθενών με στομία, πώς το διαχειρίζονται και ποιο

είναι το αποτέλεσμα των προσπαθειών τους στη διαχείριση αυτού του προβλήματος στην καθημερινότητα, φάνηκε ότι δεν υπάρχει η δυνατότητα πλήρους ελέγχου της ζωής των ασθενών με στομία και αυτό προκαλεί ανησυχίες στην οικογενειακή και κοινωνική τους ζωή.

Σε ποιοτική μελέτη που έγινε από τους Vural et al.,¹⁴ στην Τουρκία (n=14) για να διερευνηθούν οι βιωματικές εμπειρίες ατόμων με στομίες που σχετίζονται με τη σεξουαλική λειτουργία και τις αντιλήψεις και προσδοκίες τους από τους νοσηλευτές στομίας που τους φροντίζουν, προέκυψαν πέντε θέματα από τις συνεντεύξεις: α) οι αλλαγές στη σεξουαλική ζωή, β) οι αλλαγές στην εικόνα του σώματος, γ) ο φόβος και το άγχος που βιώνουν κατά τη σεξουαλική επαφή, δ) οι ψυχολογικές επιπτώσεις των σεξουαλικών προβλημάτων και ε) οι προσδοκίες αναφορικά με τη σεξουαλική συμβουλευτική από νοσηλευτές στομίας. Φάνηκε ότι, τα άτομα με στομία βιώνουν αλλαγές στην εικόνα του σώματός τους και μείωση της σεξουαλικής επιθυμίας τους. Οι ερωτηθέντες περιέγραψαν αποφυγή της σεξουαλικής επαφής και αποχή από τον ύπνο με τους συντρόφους τους. Οι άνδρες ερωτηθέντες περιέγραψαν στυτική δυσλειτουργία και οι γυναίκες ανέφεραν πόνο κατά τη διάρκεια της σεξουαλικής επαφής. Οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι δεν αισθάνονται επαρκώς ενημερωμένοι για τα προβλήματα αυτά και επιθυμούν περισσότερη πληροφόρηση και υποστήριξη σχετικά με τα θέματα που αφορούν στη σεξουαλική ζωή.

Σε μια περιγραφική-συγχρονική μελέτη,¹⁵ όπου έγινε η συλλογή δεδομένων με τη χρήση της κλίμακας Body Cathexis Scale (BCS) με δείγμα ευκολίας 65 ασθενείς από την Τουρκία, ηλικίας άνω των 18 ετών, έγγαμους, με κοιλιακό στόμιο για τουλάχιστον 2 μήνες, καταγράφηκαν τα συναισθήματα τόσο των ασθενών όσο και των συντρόφων τους ως προς την εικόνα του σώματος με στομία. Διενεργήθηκαν «πρόσωπο με πρόσωπο» συνεντεύξεις ξεχωριστά σε ασθενή και σύντροφο, διάρκειας 30-45λεπτών. Περισσότεροι από

τους μισούς ασθενείς με στομία (60%) αντιμετώπισαν ψυχοκοινωνικά προβλήματα, όπως άγχος, αποφυγή από τη σεξουαλική επαφή, κατάθλιψη, μείωση της αυτοπεποίθησης και μείωση των κοινωνικών δραστηριοτήτων και των συναντήσεων με φίλους.

Στη διπλή τυφλή μελέτη Ostomy Life Study¹⁶ με ερωτήματα για τη ζωή των ασθενών με στομία, συμμετείχαν 4138 άτομα από 11 χώρες, ηλικίας άνω των 18 ετών. Συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο που τους απεστάλη διαδικτυακά, προκειμένου να γίνουν καλύτερα κατανοητές οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν ως αποτέλεσμα της χρήσης μιας συσκευής για τη στομία και η αξιολόγηση του αντίκτυπου που έχουν οι προκλήσεις αυτές στην καθημερινή τους ζωή. Γενικά, από την έρευνα επιβεβαιώθηκε ότι η στομία έχει επίδραση στην καθημερινότητα με αρκετές φυσικές, πνευματικές και κοινωνικές διαταραχές. Μεταξύ άλλων φάνηκε ότι η πλειοψηφία του δείγματος (74%) ανησυχούσε από πολύ χαμηλό ως πολύ υψηλό βαθμό για την εμφάνιση της συσκευής στο στόμιο και περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες (57%) περιορίστηκαν στις ενδυματολογικές τους προτιμήσεις. Το 68% του δείγματος αρχικά ανησυχούσε για την εμφάνιση στις κοινωνικές συναναστροφές τους και το 24% και 34% αντίστοιχα περιόρισαν τις κοινωνικές και σωματικές τους δραστηριότητες.

Τα αποτελέσματα της ενότητας αυτής φαίνονται στον πίνακα 1.

β) Η ψυχοκοινωνική προσαρμογή των ασθενών με στομία

Σε αυτή την ενότητα εντοπίστηκαν 2 μελέτες.

Σε μια περιγραφική-συγχρονική μελέτη⁷ στο Νεπάλ σε ασθενείς με καρκίνο του παχέος εντέρου και στομία πάνω από 6 μήνες (n=122) διερευνήθηκε η επίδραση του φύλου στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή με τη χρήση τριών ερωτηματολογίων: α) τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά, β) τα κλινικά χαρακτηριστικά, και γ) για την ψυχοσωματική προσαρμογή «Ostomy Adjustment Inventory-23 (OAI-

23)» μέσω της συνέντευξης «πρόσωπο με πρόσωπο» περίπου 30 λεπτών. Από τα αποτελέσματα της μελέτης, φάνηκε ότι οι άνδρες και οι γυναίκες είχαν σημαντική δυσλειτουργία στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή. Οι άνδρες είχαν σημαντικά χαμηλότερη βαθμολογία ψυχοκοινωνικής προσαρμογής (37.68 ± 12.96 vs. 43.45 ± 12.81) συγκρινόμενοι με τις γυναίκες και ανέφεραν περισσότερο αρνητικά συναισθήματα. Επιπλέον, οι άνδρες είχαν σημαντικά χαμηλή αποδοχή και βαθμολογία κοινωνικής δέσμευσης. Οι γυναίκες σε σύγκριση με τους άνδρες συμφώνησαν έντονα ότι η ζωή έχει νόημα ακόμη και με στομία (76,5% έναντι 23,5%), αποδεχτήκαν τις αλλαγές που έφερε η στομία (73,3% έναντι 26,7%) και αισθάνθηκαν τη ζωή ως αξιόλογη (60% έναντι 40%). Η πλειοψηφία των ανδρών, βίωνε ότι είχαν απωλέσει τον έλεγχο της ζωής (80% έναντι 20%), είναι δύσκολο να συναναστραφούν με την κοινωνία (55,9% έναντι 44,1%) ενώ πάντα είχαν επαγρύπνηση για τη διαρροή στομίας, το θόρυβο και τη μυρωδιά (54,7% έναντι 45,3%). Ωστόσο, η μειωμένη σεξουαλική έλξη λόγω στομίας ήταν σημαντική ανησυχία των γυναικών σε σχέση τους άνδρες (58,8% έναντι 41,2%). Όσο ηλικία των γυναικών αυξανόταν, αυξάνονταν επίσης η ψυχοκοινωνική προσαρμογή.

Σε μία άλλη περιγραφική συγχρονική μελέτη¹⁷ διερευνήθηκαν οι παράγοντες που επηρεάζουν την ψυχοκοινωνική προσαρμογή σε δείγμα 125 ασθενών με στομία από την Κορέα (μέση ηλικίας 66,6 έτη) που έχουν λάβει χειρουργική θεραπεία για καρκίνο παχέος εντέρου και παρήλθαν τουλάχιστον 6 μήνες από το χειρουργείο. Συμπλήρωσαν τρία ερωτηματολόγια: α) «Social support scale του Tae» που μετρά την κοινωνική υποστήριξη από το οικογενειακό περιβάλλον και το ιατρικό προσωπικό, β) «An's tool» για την αυτο-αποτελεσματικότητα των ασθενών με στομία και γ) «Ostomy Adjustment Inventory-23 (OAI-23)» για την ψυχοκοινωνική προσαρμογή των ασθενών με στομία. Από τα αποτελέσματά της φάνηκε ότι, η ψυχοκοινωνική προσαρμογή αυξήθηκε (κατά 0.4) όταν το επίπεδο της υποστήριξης από το ιατρικό προσωπικό αυξήθηκε (κατά

1) και η προσαρμογή μειώθηκε (κατά 0.3) όταν το επίπεδο της οικογενειακής υποστήριξης αυξήθηκε (κατά 1).

Τα αποτελέσματα της ενότητας αυτής φαίνονται στον πίνακα 2.

γ) Η σχέση της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής των ασθενών με στομία και της ποιότητας ζωής τους

Σε αυτή την ενότητα αναγνωρίστηκαν 2 μελέτες.

Σε περιγραφική συγχρονική μελέτη¹⁸ για τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ ψυχοκοινωνικής προσαρμογής και ποιότητας ζωής των ασθενών με στομία, που συμμετείχαν 1.053 ασθενείς με εντεροστομία από την Κίνα, εγγεγραμμένοι στην επίσημη πλατφόρμα «WeChat», ηλικίας ≥ 18 ετών και τουλάχιστον ένα μήνα μετά τη χειρουργική επέμβαση, διανεμήθηκαν στους συμμετέχοντες τα εξής ερωτηματολόγια ηλεκτρονικά προς συμπλήρωση: α) «Social Support Revalued Scale (SSRS)» η επικυρωμένη Κινεζική εκδοχή «Ostomy Adjustment Inventory (OAI)» και β) «Stoma-Quality of life-Chinese (Stoma-QOL-C)». Η μελέτη υπογραμμίζει την ισχυρή σχέση μεταξύ επιπέδου προσαρμογής και ποιότητας ζωής των ασθενών με στομία και προσδιορίζει τους ασθενείς στους οποίους θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα και ιατρική υποστήριξη. Πιο συγκεκριμένα, το επίπεδο ψυχοκοινωνικής προσαρμογής έδειξε θετική συσχέτιση με την ποιότητα ζωής του ασθενούς. Η παλινδρόμηση έδειξε ότι, το επίπεδο της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής ήταν δείκτης πρόβλεψης της ποιότητας ζωής. Επιπλέον φάνηκε συσχέτιση μεταξύ ποιότητας ζωής και επιπέδου ψυχοκοινωνικής προσαρμογής όπως επίσης συσχέτιση του επιπέδου ποιότητας ζωής με το εκπαιδευτικό επίπεδο, την μέθοδο πληρωμής, τον τόπο κατοικίας, την παρουσία περιτομικών επιπλοκών, την τακτική αφόδευση, την παρουσία διαρροής, την ικανότητα αυτοφροντίδας στομίου, την επικοινωνία με το ιατρικό προσωπικό και την κατανόηση των γνώσεων ή δεξιοτήτων στομίας. Τέλος, ασθενείς με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης φάνηκε να έχουν καλύτερη ποιότητα ζωής.

Σε μια άλλη περιγραφική-συγχρονική μελέτη¹⁹ από τη Σρι Λάνκα, οι 43 συμμετέχοντες ασθενείς με εντερική στομία, ηλικίας άνω των 18 ετών, που παρουσιάστηκαν για παρακολούθηση (follow up) σε χειρουργική κλινική νοσοκομείου τριτοβάθμιας περίθαλψης συμπλήρωσαν τα εξής ερωτηματολόγια: α) ερωτηματολόγιο σχετικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά και τα χαρακτηριστικά με τη στομία β) «Stoma Quality of Life scale (Stoma-QOL scale)» για μέτρηση της ποιότητας ζωής και γ) «Stoma Care Self-Efficacy scale (SCSE)» για την αυτο-αποτελεσματικότητα στη διαχείριση της στομίας. Ο μέσος όρος της ποιότητας ζωής ήταν 53.07 ± 12.68 . Υψηλότερη ποιότητα ζωής συσχετίστηκε με το γυναικείο φύλο, το άνετο εισόδημα και την ικανοποιητική σεξουαλική δραστηριότητα. Εκείνοι που βίωναν κατάθλιψη λίγο μετά την επέμβαση είχαν σημαντικά χαμηλότερες βαθμολογίες σε όλες τις διαστάσεις της ποιότητας ζωής. Σημαντική μείωση παρατηρήθηκε σε βαθμολογίες που μετρούσαν την κοινωνική συνιστώσα, η οποία περιελάμβανε τη σχέση με την οικογένεια, τους φίλους και τη δημιουργία νέων σχέσεων. Από τους συμμετέχοντες που ήταν σεξουαλικά ενεργοί πριν τη χειρουργική επέμβαση ($n=27$) μόνο το 33% ($n=9$) έμειναν ενεργοί μετά το χειρουργείο. Οι υψηλότερες βαθμολογίες παρατηρήθηκαν σε όλες τις διαστάσεις της ποιότητας ζωής, σε εκείνους που είχαν ικανοποιητική σεξουαλική ζωή και σε όσους δεν έχουν καμία αλλαγή στο ενδυματολογικό ύφος. Ομοίως, όσοι δεν είχαν αλλαγή στις συνήθειες είχαν υψηλότερες βαθμολογίες σε όλες τις διαστάσεις της ποιότητας ζωής εκτός από τις σεξουαλικές και σωματικές βαθμολογίες. Από αυτές, η διαφορά που σημειώθηκε λόγω της αλλαγής στο στυλ των ενδυμάτων ήταν στατιστικά σημαντική. Τα αποτελέσματα της ενότητας αυτής φαίνονται στον πίνακα 3.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Τα αποτελέσματα της παρούσας ανασκόπησης έδειξαν ότι οι ασθενείς μετά το χειρουργείο για τη δημιουργία στομίας αντιμετωπίζουν ψυχοσωματικά

προβλήματα που τις περισσότερες φορές απορρέουν από το άγχος και την ανησυχία που τους προκαλεί η νέα πραγματικότητα λόγω του στομίου στην καθημερινότητά τους. Τα προβλήματα τους έχουν επεκτάσεις ψυχολογικές, κοινωνικές και σεξουαλικές. Επίσης, φαίνεται να υπάρχει σχέση της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής των ασθενών στη στομία και της ποιότητας ζωής τους και μάλιστα θετική συσχέτιση.

Οι μελέτες που επιλέχθηκαν στην παρούσα συστηματική ανασκόπηση, χρησιμοποίησαν διαφορετικά μεθοδολογικά εργαλεία για τη συλλογή δεδομένων, όπως: BCS, HRQOL, OAI-23, Stoma-QOL Scale, SCSE, SSRS και κυρίως με συνεντεύξεις πρόσωπο με πρόσωπο και αυτοσυμπληρούμενων ερωτηματολογίων ακόμη και διαδικτυακά σε μία από αυτές, η οποία έχει και το μεγαλύτερο δείγμα συμμετεχόντων. Η ποικιλομορφία άντλησης πληροφοριών (δείγμα από πολλές διαφορετικές χώρες) παρέχει μια σχετική αντιπροσωπευτικότητα του πληθυσμού αναφοράς, μολονότι άλλοι παράγοντες σε κάποιες από αυτές (μεθοδολογικός σχεδιασμός) δεν είναι ιδιαίτερα ευνοϊκοί για τη σύγκριση των ευρημάτων τους.

Πιο συγκεκριμένα οι ασθενείς με στομία φάνηκε να έχουν άγχος, εξαιτίας των σωματικών προβλημάτων που εμφανίζονται λόγω της στομίας πχ. διαρροή, οσμή και αυτό επιδρά αρνητικά στη συμμετοχή σε κοινωνικές δραστηριότητες. Εκφράζουν οι ίδιοι την πεποίθηση ότι δεν υπάρχει η δυνατότητα πλήρους ελέγχου της ζωής τους και αυτό τους προκαλεί ανησυχίες τόσο στην οικογενειακή όσο και την κοινωνική ζωή. Επιπλέον, βιώνουν αλλαγές στην εικόνα του σώματός τους με παράλληλη μείωση της σεξουαλικής επιθυμίας τους. Περιέγραψαν οι ίδιοι οι ασθενείς με στομία όχι μόνο αποφυγή σεξουαλικής επαφής με τους συντρόφους τους, αλλά και αποχή ακόμη και από τον ύπνο μαζί τους, γεγονός που φανερώνει πόσο έντονα βιώνουν την κατάσταση στην οποία έχουν περιέλθει. Οι άνδρες περιέγραψαν ότι αντιμετωπίζουν στυτική δυσλειτουργία και οι γυναίκες ανέφεραν ότι βιώνουν πόνο κατά τη

διάρκεια της σεξουαλικής επαφής πιθανότατα με ψυχογενή αιτιολογία. Οι ασθενείς δεν παρέλειψαν να αναφερθούν στα γνωστικά ελλείμματα που είχαν σχετικά με τα σεξουαλικά θέματα και να δηλώσουν την επιθυμία για περισσότερη πληροφόρηση και υποστήριξη από τις νοσηλεύτριες στομίας.

Η πλειοψηφία των ασθενών με στομία βίωνε ψυχοκοινωνικά προβλήματα μετεγχειρητικά, αφού οι ίδιοι ανέφεραν άγχος, κατάθλιψη, χαμηλή αυτοπεποίθηση και απέφευγαν τη σεξουαλική επαφή, τις κοινωνικές δραστηριότητες και την παρέα των φίλων τους. Αξιοσημείωτο είναι ότι σε αυτή την έρευνα οι συνεντεύξεις 30-45 λεπτών που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των δεδομένων διενεργήθηκαν ξεχωριστά σε ασθενή και σύντροφο, ενισχύοντας έτσι την αξιοπιστία της πληροφορίας μέσω της ελεύθερης έκφρασης των αντιλήψεων και αισθημάτων τους. Με τα αποτελέσματα της μελέτης για τη ζωή των ατόμων με στομία (Ostomy Life Study) που συμμετείχαν σε 11 χώρες φάνηκε ότι η στομία έχει επίδραση στην καθημερινότητα με δυσμενείς φυσικές, πνευματικές και κοινωνικές προεκτάσεις. Μεταξύ άλλων φάνηκε ότι οι περισσότεροι ανησυχούσαν για την εμφάνιση της συσκευής στο στόμιο, γεγονός, που τους ανάγκασε να περιορίσουν τις ενδυματολογικές τους προτιμήσεις. Παράλληλα, ανησυχούσαν για την εμφάνιση τους στις κοινωνικές συναναστροφές και οδηγήθηκαν στη σκέψη να μειώσουν τις κοινωνικές και σωματικές δραστηριότητες.

Αναφορικά με την ψυχοκοινωνική προσαρμογή των ατόμων με στομία ελάχιστα καταγράφονται με βεβαιότητα λόγω του περιορισμένου αριθμού των μελετών που συμπεριλαμβάνονται στην παρούσα ανασκόπηση σε αυτή τη θεματική ενότητα. Αξίζει να αναφερθεί ότι τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες φάνηκε να έχουν δυσλειτουργία στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή. Οι άνδρες στην πλειοψηφία είχαν χαμηλότερη βαθμολογία στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή συγκρινόμενοι με τις γυναίκες και ανέφεραν αρνητικά συναισθήματα. Επιπλέον, είχαν

σημαντικά χαμηλή αποδοχή και βαθμολογία κοινωνικής δέσμευσης. Οι γυναίκες ανέφεραν ότι, η ζωή έχει νόημα ακόμη και με στομία ενώ αποδέχτηκαν τις αλλαγές που έφερε η στομία και αισθάνθηκαν τη ζωή ως αξιόλογη. Από φύση τους, οι γυναίκες είναι πιο αισιόδοξες να ανταπεξέρχονται στις δυσκολίες και μάλλον εκτιμούν περισσότερο τη σημαντικότητα της ζωής. Η πλειοψηφία των ανδρών από την άλλη, αισθάνθηκε ότι είχαν χάσει τον έλεγχο της ζωής και είχαν δυσκολία να συναναστραφούν με την κοινωνία. Ωστόσο, η μειωμένη σεξουαλική έλξη λόγω στομίας ήταν σημαντική ανησυχία των γυναικών σε σχέση τους άνδρες, γεγονός, που μπορεί να ερμηνευθεί ως μια πεποίθηση της γυναίκας ότι μόνο μέσα από ένα συγκεκριμένο πρότυπο εικόνας σώματος μπορεί να είναι αρεστή και επιθυμητή στον σύντροφό της. Όσο αυξανόταν η ηλικία των γυναικών τόσο αυξάνονταν επίσης η ψυχοκοινωνική προσαρμογή λόγω μεγαλύτερης αυτοπεποίθησης και καλύτερου ελέγχου της ζωής.

Και στις δύο μελέτες χρησιμοποιήθηκε το ίδιο εργαλείο μέτρησης της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής για τους ασθενείς με στομία (Ostomy Adjustment Inventory-23, OAI-23) το οποίο είναι αξιόπιστο για τη σύγκριση των αποτελεσμάτων. Η ψυχοκοινωνική προσαρμογή των ασθενών αυξήθηκε όταν το επίπεδο της υποστήριξης από το ιατρικό προσωπικό αυξήθηκε, επισημαίνοντας ότι, η βοήθειά τους ασκεί θετική επίδραση στους συγκεκριμένους ασθενείς. Τέλος, αναφορικά με τη σχέση της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής και της ποιότητας ζωής φάνηκε ισχυρή σχέση μεταξύ επιπέδου προσαρμογής και ποιότητας ζωής των ασθενών με στομία. Πιο συγκεκριμένα, το επίπεδο ψυχοκοινωνικής προσαρμογής έδειξε θετική συσχέτιση με την ποιότητα ζωής ενώ φάνηκε ότι το επίπεδο της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής ήταν δείκτης πρόβλεψης της ποιότητας ζωής. Οι δύο αυτοί παράμετροι είναι αλληλένδετοι καθώς σχετίζονται άρρηκτα μεταξύ τους.

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Ο μικρός αριθμός μελετών που συμπεριελήφθησαν στην παρούσα ανασκόπηση συνιστά ήδη τον πρώτο περιοριστικό παράγοντα. Η ύπαρξη επίσης μελετών που δεν περιλαμβάνονται σε αυτή τη μελέτη λόγω γλωσσικού φραγμού στην κατανόηση του κειμένου στάθηκε επίσης ένας ακόμη περιορισμός.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ -ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι ασθενείς με στομία βιώνουν προβλήματα που αγγίζουν πολλές πτυχές της καθημερινής ζωής, όπως οι ενδυματολογικές προτιμήσεις, έξοδοι και κοινωνικές συναναστροφές, η αυτοεικόνα, η αυτοπεποίθηση και οι σεξουαλικές επαφές. Η αποφυγή ακόμη και των αγαπημένων προσώπων και των φίλων τους αντικατοπτρίζει τη σημαντική διάσταση της στέρησης ακόμη και πολύτιμων πηγών χαράς και ευεξίας. Η επίδραση των ψυχοκοινωνικών προβλημάτων που ανιχνεύθηκαν τη μετεγχειρητική περίοδο της δημιουργίας της στομίας είναι καταλυτική για την

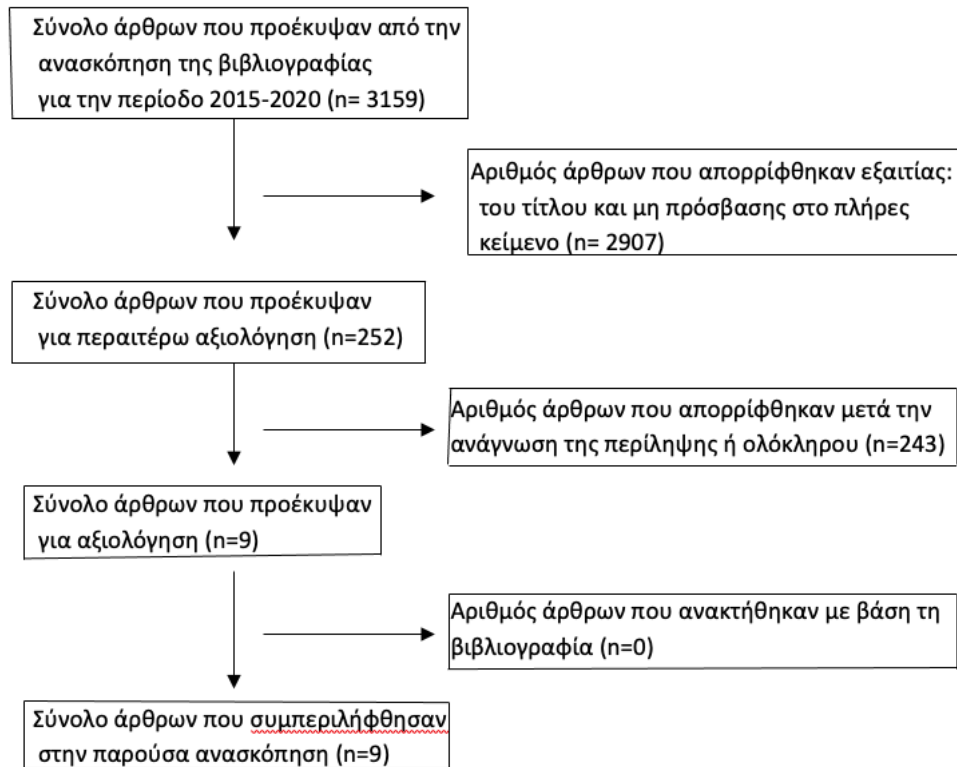
ποιότητα της ζωής τους. Για το λόγο αυτό επιθυμούν να λάβουν περισσότερες πληροφορίες και υποστήριξη σχετικά με τα θέματα αυτά, ακόμη και τα σεξουαλικά.

Θα ήταν πολύ καλό μελλοντικά να σχεδιαστούν πολυεπιστημονικές παρεμβάσεις (ιατρών, νοσηλευτών, ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών) ώστε όλα αυτά τα προβλήματα να αναγνωρίζονται έγκαιρα ή να προλαμβάνονται. Οι παρεμβάσεις οφείλουν να ξεκινούν από την προεγχειρητική περίοδο με διδασκαλία, ενισχυόμενες με εξοικείωση σε πλατφόρμες για συνομιλία με ομάδες ασθενών ή και δια ζώσης που έχουν μετατρέψει την αλλαγή τους σε θετικό πρόσημο στη ζωή τους. Η συμπεριφοριστική θεραπευτική προσέγγιση θα μπορούσε να είναι ένα από τα εργαλεία για καλύτερη ψυχοκοινωνική προσαρμογή των ασθενών με στομία και για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους μακροπρόθεσμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ayaz-Alkaya S. Overview of psychosocial problems in individuals with stoma: A review of literature. *Int Wound J.* 2019;16:243–249.
2. Παπαδοπούλου Λ, Παπουλιά Φ. Ψυχοκοινωνικές επιδράσεις στην ποιότητα ζωής των ασθενών με κολοστομία. *Περιεγχειρητική Νοσηλευτική.* 2014;3(3):142-149.
3. Heideman BH. Helping patients overcome ostomy challenges. Physiologic, psychological, and psychosocial issues demand careful planning, monitoring, and creativity. *Wound Care Advisor.* 2015;4(5):44-48.
4. Vonk-Klaassen SM, de Vocht HM., den Ouden ME, Eddes EH, Schuurmans M J. Ostomy-related problems and their impact on quality of life of colorectal cancer ostomates: a systematic review. *Qual Life Res.* 2016; 25:125-133.
5. Sarkar S. Quality of life outcomes in patients with colostomy and ileostomy, with reference to psychosocial problems and surgical complications. *J. Evolution Med. Dent. Sci.* 2018;7(49):5292-5297.
6. Πίπη Α, Ασημακοπούλου Ε, Αργυριάδης Α, Μπέλλου-Μυλωνά Π, Γουρνή Μ, Σαπουντζή-Κρέπια Δ. Παράγοντες που σχετίζονται με την ποιότητα ζωής των ασθενών με κολοστομία. *Το βήμα του Ασκληπιού.* 2021;20(1):44-59.
7. Gautam S, Poudel A. Effect of gender on psychosocial adjustment of colorectal cancer survivors with ostomy. *J Gastrointest Oncol* 2016;7(6):938-945.
8. Simmons KL, Smith JA, Bobb KA, Liles LLM. Adjustment to colostomy: stoma acceptance, stoma care self-efficacy and interpersonal relationships. *J Adv Nurs.* 2007;60(6):627Y635.

9. Vasilopoulos G, Makrigianni P, Polikandrioti M, Tsiampouris I, Karayiannis D, Margari N, Avramopoulou L, Toulia G, Fasoï G. Pre- and Post-Operative Nutrition Assessment in Patients with Colon Cancer Undergoing Ileostomy. *Int J Environ Res Public Health*. 2020;17(17):6124.
10. Michálková H. Psychosocial problems of stoma clients. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*. 2010;1(1–2): 62–70.
11. Μπρέντα Γ. Αποτύπωση των παραμέτρων που βελτιστοποιούν την ποιότητα ζωής ασθενών που φέρουν στομίες. Ο ρόλος του νοσηλευτή. ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας. Τμήμα Νοσηλευτικής. Διπλωματική εργασία. 2018.
12. Sun V, Bojorquez O, Grant M, Wendel CS, Weinstein R, Krouse RS. Cancer survivors' challenges with ostomy appliances and self-management: a qualitative analysis. *Support Care Cancer*. 2020;28(4):1551-1554.
13. Sarabi N, Navipour H, Mohammadi E. Relative Tranquility in Ostomy Patients' Social Life: A Qualitative Content Analysis. *World J Surg*. 2017;41(8):2136-2142.
14. Vural F, Harputlu D, Karayurt O, Suler G, Edeer A D, Ucer C, Onay DC. The Impact of an Ostomy on the Sexual Lives of Persons With Stomas. A Phenomenological Study. *JWOCN*. 2016;381-384.
15. Aktas D, Gocmen Baykara Z. Body image perceptions of persons with a stoma and their partners: a descriptive, cross-sectional study. *Ostomy Wound Manage*. 2015;61:26-40.
16. Claessens I, Probert R, Tielemans C, Steen A, Nilsson C, Andersen BD, Størling ZM. The Ostomy Life Study: the everyday challenges faced by people living with a stoma in a snapshot. *Gastrointestinal Nursing* 2015; 13(5):18-25.
17. Nam KH, Kim HY, Kim JH, Kang K-N, Na SY, Han BH. Effects of social support and self-efficacy on the psychosocial adjustment of Korean ostomy patients. *Int Wound J*. 2019;16(Suppl. 1):13–20.
18. Zhang Y, Xian H, Yang Y, Zhang X, Wang X. Relationship between psychosocial adaptation and healthrelated quality of life of patients with stoma: A descriptive, cross-sectional study. *J Clin Nurs*. 2019;28:2880–2888.
19. Jayarajah U, Samarasekera DN. A cross-sectional study of quality of life in a cohort of enteral ostomy patients presenting to a tertiary care hospital in a developing country in South Asia. *BMC Res Notes* 2017;10:75

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
Σχήμα 1. Διάγραμμα ροής διαδικασίας επιλογής άρθρων

Πίνακας 1. Τα ψυχοκοινωνικά προβλήματα των ασθενών με στομία

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ-ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ-ΧΩΡΑ	ΣΚΟΠΟΣ	ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ-ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	ΔΕΙΓΜΑ (μέγεθος, επιλογή, χαρακτηριστικά)	ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ
1. Aktas & Gocmen Baykara ¹⁵ Τουρκία, 2015	Η εκτίμηση της επίδρασης της στομίας στην αυτο-εικόνα και στην άποψη του συντρόφου	Περιγραφική – Συγχρονική Μελέτη (Descriptive, Cross-sectional survey).	Δείγμα ευκολίας 65 ασθενών που έλαβαν θεραπεία σε κλινική στην Τουρκία από 1/3/2012-31/5/2010. Ήταν ηλικίας πάνω από 18 ετών, παντρεμένοι, με κοιλιακό στόμιο (κολοστομία, ειλεοστομία, ουρητηροστομία) για τουλάχιστον 2 μήνες.	Ξεχωριστά σε ασθενή και σύντροφο έγινε η συλλογή των δεδομένων σε διάστημα 30-45 λεπτών πρόσωπο με πρόσωπο συνεντεύξεις. Καταγράφηκαν τα δημογραφικά στοιχεία και τα συναισθήματα ασθενών και των συντρόφων τους ως προς την εικόνα του σώματος των ασθενών με τη κλίμακα Body Cathexis Scale (BCS)	Χρησιμοποιήθηκαν οι στατιστικές δοκιμασίες Mann Whitney U and Kruskal Wallis H tests	>50% βίωσαν ψυχοκοινωνικά προβλήματα, όπως άγχος, αποφυγή από σεξουαλική επαφή, κατάθλιψη, μείωση της αυτοπεποίθησης, αποφυγή από κοινωνικές δραστηριότητες και τους φίλους τους. Ασθενείς που είχαν σωματικά και ψυχοκοινωνικά προβλήματα είχαν κακή εικόνα του σώματος τους.
2. Claessens et al. ¹⁶ Ολλανδία, Αυστραλία, Βέλγιο, Δανία, 2015	Η καλύτερη κατανόηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι ασθενείς με στομία ως αποτέλεσμα της χρήσης μιας συσκευής για τη στομία και η αξιολόγηση του αντίκτυπου που έχουν οι προκλήσεις αυτές στην καθημερινή τους ζωή.	Διπλή τυφλή μελέτη (double-blind peer review)	Από συνολικά 14.000 συμμετείχαν 4.138 άτομα (ποσοστό απόκρισης 34%). Οι συμμετέχοντες βρίσκονταν σε 11 χώρες (Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, Ιταλία, Βέλγιο, Σουηδία, ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία, Ιαπωνία) και σύμφωνα με τα κριτήρια ένταξης ήταν ασθενείς με στομία τουλάχιστον 18 ετών.	Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε από ένα σύστημα λογισμικού έρευνας αγοράς (market research software system-Confirmit). Συμμετείχαν 193 ειδικευμένοι νοσηλευτές φροντίδας στομίας από 10 χώρες. Επιλέχθηκαν τέσσερα κύρια θέματα για τους σκοπούς της μελέτης με ερωτήματα για τη ζωή των ασθενών. Ζητήθηκε να απαντήσουν σχετικά με τις εμπειρίες και τις ανησυχίες των χρηστών καθώς και την επίδραση που έχουν στην καθημερινότητά τους. Αρχικά 14.000 άνθρωποι με στομία δέχθηκαν εισαγωγικό e-mail και έναν σύνδεσμο με μια φόρμα συναίνεσης προκειμένου τις απαντήσουν σε ερωτηματολόγιο διαδικτυακά σχετικά με αυτά τα θέματα, αλλά και τα δημογραφικά στοιχεία τους (Φεβρουάριος - Μάρτιος 2014).	Έγινε με τη χρήση SAS version 9.2 (SAS Institute Inc., North Carolina, US) P<0,05	43% των συμμετεχόντων είχαν κολοστομία, 37% ειλεοστομία και 18% ουρητηροστομία. Από την έρευνα επιβεβαιώθηκε η επίδραση της στομίας στην καθημερινότητα. Η πλειοψηφία (74%) ανησυχούσε από πολύ χαμηλό βαθμό ως πολύ υψηλό, 57% περιορίστηκαν στις ενδυματολογικές τους προτιμήσεις και 68% ανησυχούσε για την εμφάνιση αυτή στις κοινωνικές συναναστροφές τους. Το 81% ανησυχούσε ότι ο σάκος δεν είναι στερεωμένος με ασφάλεια στη βάση. Το 42% ξυπνούσε τη νύχτα και το 24% και 34% αντίστοιχα περιόρισαν τις κοινωνικές και σωματικές τους δραστηριότητες.

<p>3. Vural et al.¹⁴ Τουρκία, 2016</p>	<p>Η περιγραφή βιοματικών εμπειριών ατόμων με στομίες που σχετίζονται με τη σεξουαλική λειτουργία και οι αντιλήψεις και προσδοκίες τους από τις νοσοκόμες στομίας που τους φροντίζουν.</p>	<p>Ποιοτική, φαινομενολογική μελέτη (Qualitative, phenomenological study).</p>	<p>14 άτομα που ζούσαν με στομία για > 2 μήνες συμμετείχαν στη μελέτη. Η συλλογή δεδομένων έγινε στη μονάδα στομίας και φροντίδας τραυμάτων στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Dokuz Eylül στη Σμύρνη της Τουρκίας. Χρησιμοποιήθηκε η δειγματοληψία σκοπιμότητας για την επιλογή του δείγματος.</p>	<p>Τα δεδομένα συλλέχθηκαν με τη χρήση μιας μεθόδου σε βάθος συνέντευξης (αδόμητες). Οι συνεντεύξεις διήρκεσαν από 20 έως 60 λεπτά και ηχογραφήθηκαν με τη χρήση Ψηφιακής συσκευής εγγραφής φωνής Olympus. Αυτές οι ηχογραφήσεις μεταγράφηκαν και υποβλήθηκαν σε ανάλυση περιεχομένου.</p>	<p>Προσέγγιση ανάλυσης περιεχομένου (content analysis approach) Η προσέγγιση αυτή περιγράφεται ως διαδικασία 3 βημάτων: 1) κωδικοποίηση δεδομένων, 2) θέματα, και 3) οργάνωση και ερμηνεία θεμάτων.</p>	<p>Πέντε θέματα προέκυψαν από τις συνεντεύξεις: 1) αλλαγές στη σεξουαλική ζωή 2) αλλαγές στην εικόνα του σώματος 3) φόβος και άγχος κατά τη σεξουαλική επαφή 4) ψυχολογικές επιπτώσεις των σεξουαλικών προβλημάτων και 5) προσδοκίες σχετικά με τη σεξουαλική συμβουλευτική από νοσοκόμες στομίας. Τα άτομα με στομία βιώνουν αλλαγές στην εικόνα σώματός τους και μείωση της σεξουαλικής επιθυμίας τους.</p>
<p>4. Sarabi et al.¹³ Ιράν, 2017</p>	<p>Η αναγνώριση προβλημάτων των ασθενών με στομία, (εντέρου ή ουροποιητικού) ο τρόπος διαχείρισης & το αποτέλεσμα των προσπαθειών τους.</p>	<p>Ποιοτική Μελέτη</p>	<p>27 ασθενείς με στομία που η επιλογή τους έγινε με τη μέθοδο της δειγματοληψίας σκοπιμότητας, μέσης ηλικίας 55 ετών. Είχαν εμπειρία ζωής με στομία > 6 μήνες, ηλικία > 18 ετών και είχαν φυσική και πνευματική ικανότητα για συμμετοχή στη μελέτη.</p>	<p>Πραγματοποιήθηκαν μη δομημένες συνεντεύξεις διάρκειας 50-70 λεπτών πρόσωπο με πρόσωπο, στο σπίτι τους, στο πάρκο ή στην Ιρανική Ένωση Ασθενών με Στομία (Οκτώβριος 2015-Ιούνιο 2016). Αυτές καταγράφηκαν από συσκευή εγγραφής (MP3).</p>	<p>Ποιοτική ανάλυση περιεχομένου (Qualitative content analysis -Graneheim & Lundman's content analysis)</p>	<p>Η κύρια αιτία της στομίας των συμμετεχόντων ήταν ο καρκίνος παχέος εντέρου και η κολοστομία ήταν ο πιο κοινός τύπος στομίας. Δεν υπάρχει η δυνατότητα πλήρους ελέγχου της ζωής των ασθενών με στομία και αυτό είναι που προκαλεί ανησυχίες στην οικογενειακή και κοινωνική τους ζωή.</p>
<p>5. Sun et al.¹² ΗΠΑ, 2019</p>	<p>Η διερεύνηση των προκλήσεων από τη στομία και την αυτοδιαχείριση της που βιώνουν οι μακροχρόνια επιζώντες από καρκίνο.</p>	<p>Χρησιμοποιήθηκαν συγκεντρωτικά ποιοτικά δεδομένα από δύο μελέτες. Τυχαιοποιημένη δοκιμή</p>	<p>688 μακροπρόθεσμα (≥ 5 έτη) επιζώντες από καρκίνο ορθού που ήταν μέλη των Βορειοδυτικών και των Βόρειων Περιφερειών της Καλιφόρνιας της Kaiser Permanente έδωσαν απαντήσεις και 240 επιζώντες από καρκίνο (παχέος εντέρου, κύστης, γυναικολογικοί καρκίνοι) που ήταν τουλάχιστον 6 εβδομάδες μετεγχειρητικά.</p>	<p>Οι επιζώντες (≥ 5 έτη) έδωσαν γραπτές απαντήσεις σχετικά με την ποιότητα ζωής, τη λειτουργία του εντέρου & τη διατροφή/προσαρμογές συμπεριφοράς. Η έρευνα περιλάμβανε ποιοτικά δεδομένα από παρέμβαση τηλεϊατρικής τουλάχιστον 6 εβδομάδων μετεγχειρητικά. Έγιναν πέντε ομάδες από στομηθέντες και δόθηκαν συνεδρίες παρέμβασης τηλεϊατρικής από εκπαιδευμένους. Ελήφθησαν σημειώσεις από τη συνεδρία παρέμβασης από τους πιστοποιημένους νοσηλευτές, που σημείωσαν όλες τις προκλήσεις που συζητήθηκαν με τους ασθενείς και σχετίζονταν με τη στομία.</p>	<p>Προσέγγιση ανάλυσης περιεχομένου (content analysis approach) Ποιοτική ανάλυση (qualitative analysis)</p>	<p>688 επιζώντες έδωσαν απαντήσεις και καταγράφησαν 240 σημειώσεις από τις συνεδρίες παρέμβασης. Συνολικά 106 αναφορές (11%) επικεντρώθηκαν στην στομία (συσκευές), επιπτώσεις και χρόνο για τη φροντίδα του στομίου. Τα πιο συχνά αναφερόμενα προβλήματα συσκευών στομίας ήταν η διαρροή, τα δερματικά προβλήματα και ο πόνος. η κακή προσκόλληση στη βάση & οι αλλεργικές αντιδράσεις σε κόλλες. Όλα αυτά οδήγησαν σε άγχος το οποίο επηρέασε αρνητικά τη συμμετοχή στις κοινωνικές δραστηριότητες και την αυτοπεποίθηση σχετικά με τη φροντίδα της στομίας.</p>

Πίνακας 2. Η ψυχοκοινωνική προσαρμογή των ασθενών με στομία

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ-ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ-ΧΩΡΑ	ΣΚΟΠΟΣ	ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ-ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	ΔΕΙΓΜΑ (μέγεθος, επιλογή, χαρακτηριστικά)	ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ
1. Gautam & Poudel ⁷ Νεπάλ, 2016	Ο προσδιορισμός της επίδρασης του φύλου στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή των επιζώντων του καρκίνου του παχέος εντέρου με στομία.	Περιγραφική – Συγχρονική Μελέτη (Descriptive, Cross-sectional survey)	122 επιζήσαντες από καρκίνο παχέος εντέρου με στομία > 6 μήνες, από την κλινική στομίας του B.P. Koirala Memorial Cancer Hospital, Bharatpur στο Νεπάλ, με δειγματοληψία σκοπιμότητας.	Έγινε χρήση τριών ερωτηματολογίων για: α) κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά, β) κλινικά χαρακτηριστικά, γ) την ψυχοσωματική προσαρμογή Ostomy Adjustment Inventory-23 (OAI-23) των Simmons, Smith and Maekawa. Οι ερευνητές συνέλεξαν τα δεδομένα μέσω της μεθόδου της συνέντευξης πρόσωπο με πρόσωπο περίπου 30 λεπτών για κάθε ερωτώμενο σε ξεχωριστό μέρος που διατίθενται από το προσωπικό των κλινικών στομίας.	Statistical Package for Social Sciences (έκδοση 20). Επίσης ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης για να προσδιοριστούν οι παράμετροι της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής σε άνδρες και γυναίκες.	Οι συμμετέχοντες (62 άντρες και 60 γυναίκες) είχαν σημαντική δυσλειτουργία στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή, ωστόσο, οι άνδρες είχαν σημαντικά χαμηλότερη βαθμολογία στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή.
2. Nam KH, ¹⁷ Κορέα, 2019	Η διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν την ψυχοκοινωνική προσαρμογή των ασθενών με στομία που έχουν λάβει χειρουργική θεραπεία για καρκίνο παχέος εντέρου όπως η παροχή δεδομένων για την ανάπτυξη προγραμμάτων αυτοδιαχείρισης και ψυχοκοινωνικής προσαρμογής.	Περιγραφική - Συγχρονική Μελέτη (Descriptive Cross-sectional study)	125 (από συνολικά 150) Κορεάτες ασθενείς (60 άντρες και 65 γυναίκες, μέσης ηλικίας 66,6 ετών) με στομία, που έχουν λάβει χειρουργική θεραπεία για καρκίνο παχέος εντέρου (>6 μήνες από το χειρουργείο) και μπορούν να επικοινωνήσουν και να απαντήσουν στα ερωτηματολόγια. Ήταν τυχαίο δείγμα ασθενών με στομία από ένα πανεπιστημιακό νοσοκομείο και τον Κορεάτικο Σύνδεσμο Ασθενών με στομία. Η συμμετοχή ήταν εθελοντική.	Social support scale του Tae (για την κοινωνική υποστήριξη, από το οικογενειακό περιβάλλον και από το ιατρικό προσωπικό) An's tool (για την αυτο-αποτελεσματικότητα των ασθενών με στομία). Ostomy Adjustment Inventory-23 (OAI-23) για την ψυχοκοινωνική προσαρμογή των ασθενών με στομία	Περιγραφική, Αναλυτική, επαγωγική στατιστική. Χρήση του SPSS 20.0 (SPSS Inc., Chicago, IL) για την ανάλυση των δεδομένων. Κοινωνική στήριξη και αυτο-αποτελεσματικότητα, που επηρεάζουν την ψυχοκοινωνική προσαρμογή αναλύθηκαν με την παλινδρόμηση του Cox (Cox's regression).	Η ψυχοκοινωνική προσαρμογή των ασθενών αυξήθηκε (κατά 0.4) όταν το επίπεδο της υποστήριξης από το ιατρικό προσωπικό αυξήθηκε (κατά 1) και η προσαρμογή μειώθηκε (κατά 0.3) όταν το επίπεδο της οικογενειακής υποστήριξης αυξήθηκε (κατά 1). Επίσης, το υψηλό επίπεδο υποστήριξης των ασθενών από τις οικογένειές τους μείωσε την ψυχοκοινωνική προσαρμογή τους όταν ο χρόνος προσαρμόστηκε στατιστικά.